Samling af Afgørelser

DOMSTOLENS DOM (Fjerde Afdeling)

10. december 2015 *

»Præjudiciel forelæggelse — område med frihed, sikkerhed og retfærdighed — retligt samarbejde i civile sager — forordning (EF) nr. 864/2007 — artikel 4, stk. 1 — begreberne »land, hvor skaden indtræder«, »skade« og »indirekte følger af den skadevoldende begivenhed« — skade, som er lidt personligt af et familiemedlem til en person, der er omkommet som følge af et trafikuheld — lovvalg«

I sag C-350/14,

angående en anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 267 TEUF, indgivet af Tribunale di Trieste (retten i Trieste, Italien) ved afgørelse af 10. juli 2014, indgået til Domstolen den 21. juli 2014, i sagen:

Florin Lazar,

mod

Allianz SpA,

har

DOMSTOLEN (Fjerde Afdeling)

sammensat af formanden for Tredje Afdeling, L. Bay Larsen, som fungerende formand for Fjerde Afdeling, og dommerne J. Malenovský, M. Safjan (refererende dommer), A. Prechal og K. Jürimäe,

generaladvokat: N. Wahl

justitssekretær: A. Calot Escobar,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

efter at der er afgivet indlæg af:

— L. Lazar og G. Chiturlas ved avvocato M. Bonito

— den østrigske regering ved G. Eberhard, som befuldmægtiget

— den portugisiske regering ved L. Inez Fernandes og A. Fonseca Santos, som befuldmægtigede

— Europa-Kommissionen ved L. Cappelletti og M. Wilderspin, som befuldmægtigede,

og efter at generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 10. september 2015,

* Processprog: italiensk.

afsagt følgende

Dom

1 Anmodningen om præjudiciel afgørelse vedrører fortolkningen af artikel 4, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 864/2007 af 11. juli 2007 om lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontrakt (Rom II-forordningen) (EUT L 199, s. 40, herefter »Rom II-forordningen«).

2 Denne anmodning er blevet fremsat i forbindelse med en sag mellem Florin Lazar, der bor i Rumænien, og det italienske forsikringsselskab Allianz SpA vedrørende erstatning for den økonomiske og ikke-økonomiske skade, som denne har lidt som følge af, at hans datter omkom under et trafikuheld i Italien.

Retsforskrifter

EU-retten

Rom II-forordningen

3 Syvende betragtning til Rom II-forordningen lyder således:

»Denne forordnings materielle anvendelsesområde og bestemmelser bør stemme overens med Rådets forordning (EF) nr. 44/2001 af 22. december 2000 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (Bruxelles I-forordningen) [(EFT L 12, s. 1, herefter »Bruxelles I-forordningen«)] og med instrumenter vedrørende lovvalgsregler for kontraktlige forpligtelser.«

4 16. og 17. betragtning til denne forordning er affattet således:

»(16) Ensartede regler bør øge forudsigeligheden af retsafgørelser og sikre en fornuftig balance mellem den påstået ansvarliges interesser og den skadelidtes interesser. En tilknytning til det land, hvor den direkte skade er indtrådt (lex loci damni), skaber en rimelig balance mellem den påstået ansvarliges interesser og den skadelidtes interesser og afspejler tillige den moderne retsopfattelse inden for erstatningsret og den udvikling, der er sket med hensyn til objektivt ansvar.

(17) Lovvalget bør afgøres ud fra, hvor skaden er indtrådt, uanset i hvilket land eller hvilke lande de indirekte følger vil kunne indtræde. I forbindelse med person- og tingsskade bør det land, hvor skaden er indtrådt, følgelig forstås som det land, hvor henholdsvis personskaden er lidt, eller tingen er blevet beskadiget.«

5 Forordningens artikel 2 med overskriften »Forpligtelser uden for kontrakt« bestemmer i stk. 1:

»Ved anvendelsen af denne forordning dækker skade alle følger, der er udløst af skadevoldende handlinger, uberettiget berigelse, uanmodet forretningsførelse og culpa in contrahendo.«

6 Rom II-forordningens kapitel II om skadevoldende handlinger indeholder forordningens artikel 4 med overskriften »Almindelig regel«. Denne artikel har følgende ordlyd:

»1. Medmindre andet er fastsat i denne forordning, anvendes på en forpligtelse uden for kontrakt, der udspringer af en skadevoldende handling, loven i det land, hvor skaden indtræder, uanset i hvilket land den skadevoldende begivenhed fandt sted, og uanset i hvilket land eller hvilke lande de indirekte følger af denne begivenhed indtræder.

2. Har den påstået ansvarlige og den skadelidte sædvanligt opholdssted i samme land på det tidspunkt, hvor skaden indtræder, anvendes det pågældende lands lov.

3. Hvis det af alle sagens omstændigheder fremgår, at den skadevoldende handling har en åbenbart nærmere tilknytning til et andet land end det, der er omhandlet i stk. 1 og 2, anvendes dette andet lands lov. En sådan åbenbart nærmere tilknytning til et andet land vil navnlig kunne støttes på et forudgående retsforhold mellem parterne, f.eks. en aftale, med nær tilknytning til den pågældende skadevoldende handling.«

7 Ifølge Rom II-forordningens artikel 15, henholdsvis litra c) og litra f), regulerer den lov, der skal anvendes på en forpligtelse uden for kontrakt, spørgsmål om »en skades eksistens, dens art og vurderingen af den eller den ønskede genoprettelse« og »hvilke personer der kan gøre krav på erstatning for en skade, som de personligt har lidt«.

Bruxelles I-forordningen og forordning (EU) nr. 1215/2012

8 Bruxelles I-forordningens kapitel II, der omhandler reglerne om fastlæggelse af den kompetente ret, indeholder en afdeling 2 med »[s]pecielle kompetenceregler«. Denne afdeling indeholder forordningens artikel 5, nr. 3), der bestemmer:

»En person, der har bopæl på en medlemsstats område, kan sagsøges i en anden medlemsstat

[…]

3) i sager om erstatning uden for kontrakt, ved retten på det sted, hvor skadetilføjelsen er foregået eller vil kunne foregå.«

9 Denne forordning er med virkning fra den 10. januar 2015 blevet erstattet af Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EU) nr. 1215/2012 af 12. december 2012 om retternes kompetence og om anerkendelse og fuldbyrdelse af retsafgørelser på det civil- og handelsretlige område (EUT L 351, s. 21), som i artikel 7, nr. 2), indeholder en bestemmelse med den samme ordlyd som Bruxelles I-forordningens artikel 5, nr. 3).

Italiensk ret

10 Som den forelæggende ret har forklaret, har Corte Suprema di cassazione (kassationsdomstol) fortolket artikel 2043 og 2059 i den borgerlige lovbog således, at afdødes familie kan tilkendes erstatning for økonomisk og ikke-økonomisk skade jure proprio. Med hensyn til ikke-økonomisk skade kan der tilkendes erstatning for fysisk skade (medicinsk attesteret skade), psykisk skade (psykisk lidelse) og skade på relationer (betydelig forandring af hverdagen).

11 Denne ret har tillige oplyst, at i henhold til artikel 283, stk. 1, i loven om privatforsikringer yder garantifonden for trafikofre (Fondo di garanzia per le vittime della strada) ved manglende identifikation af det skadevoldende køretøj erstatning for skader, der forvoldes ved et trafikuheld, gennem udpegede forsikringsselskaber.

Tvisten i hovedsagen og de præjudicielle spørgsmål

12 Det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, at den rumænske statsborger Florin Lazar har fremsat krav om erstatning for økonomisk og ikke-økonomisk skade, som han har lidt, fordi hans datter, der var rumænsk statsborger med bopæl i Italien, omkom i denne medlemsstat efter et trafikuheld forvoldt af et uidentificeret køretøj.

13 Sagen er blevet anlagt mod Forsikringsselskabet Allianz SpA i dennes egenskab af selskab udpeget af garantifonden for trafikofre.

14 Den skadelidtes mor og bedstemor, der begge er rumænske statsborgere med bopæl i Italien, er også interveneret i sagen og har fremsat krav om erstatning for økonomisk og ikke-økonomisk skade, som de har lidt som følge af skadelidtes død.

15 Da sagsøgerne har fremsat krav om erstatning for skade, som de personligt har lidt som følge af et familiemedlems død, må det ifølge den forelæggende ret afklares, om der er tale om en skade i den forstand, hvori udtrykket er anvendt i Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1, eller om en indirekte følge af den skadevoldende begivenhed som omhandlet i den samme bestemmelse.

16 Besvarelsen af dette spørgsmål er afgørende for, hvilken materiel ret der skal anvendes af den forelæggende ret, for at denne kan træffe afgørelse om, hvorvidt de skader, der er påberåbt af sagsøgeren med bopæl i Rumænien, foreligger og kan give ret til erstatning. Den forelæggende ret har i denne forbindelse redegjort for de grunde, der kan føre til, at italiensk ret henholdsvis rumænsk ret finder anvendelse på den for retten verserende sag.

17 I henhold til italiensk ret anses skade som følge af et familiemedlems død således for en skade, som familiemedlemmet direkte har lidt, og som har form af en krænkelse af vedkommendes individuelle rettigheder. I hovedsagen har sagsøgeren derfor påberåbt sig en rettighed, som i henhold til denne nationale ret skal anses for en personlig rettighed, der er den materielle følge af familiemedlemmets død. I andre retsordener i Europa anerkendes denne rettighed ikke på samme måde.

18 Selv om der ifølge italiensk ret er tale om en direkte skade, der er lidt af en retssuccessor som følge af et familiemedlems død, er den forelæggende ret også i tvivl om, hvorvidt retten til erstatning for denne skade i lyset af Domstolens praksis vedrørende Bruxelles I-forordningen kan udgøre en af de »indirekte følger« af den oprindelige skadevoldende begivenhed, dvs. trafikuheldet, som omhandlet i Rom II-forordningen.

19 På denne baggrund har Tribunale de Trieste (retten i Trieste) besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»Der ønskes oplysning om den korrekte fortolkning af artikel 4, stk. 1, i [Rom II-forordningen], hvor det bestemmes, at »på en forpligtelse uden for kontrakt, der udspringer af en skadevoldende handling, [anvendes] loven i det land, hvor skaden indtræder«, og navnlig:

1) Hvordan skal begrebet »det land, hvor skaden indtræder«, som omhandlet i artikel 4, stk. 1, i [Rom II-forordningen] fortolkes i forhold til krav om erstatning for økonomisk og ikke-økonomisk skade, som fremsættes af slægtninge til en person, der er omkommet efter et trafikuheld i den medlemsstat, hvor retten er beliggende, såfremt disse slægtninge er bosat i en anden medlemsstat og dér har lidt den omhandlede skade?

2) Udgør den økonomiske og ikke-økonomiske skade, som slægtninge til en person, der er omkommet efter et trafikuheld i den medlemsstat, hvor retten er beliggende, har lidt i deres sædvanlige opholdsland, med henblik på anvendelse af artikel 4, stk. 1, i [Rom II-forordningen] en »skade« som omhandlet i den første del af artikel 4, stk. 1, eller »indirekte følger« som omhandlet i den anden del af samme bestemmelse?«

Om de præjudicielle spørgsmål

20 Den forelæggende ret ønsker med disse spørgsmål, som behandles samlet, nærmere bestemt oplyst, om Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1, med henblik på at fastlægge, hvilken lov der finder anvendelse på en forpligtelse uden for kontrakt som følge af et trafikuheld, skal fortolkes således, at skader forbundet med et dødsfald ved et sådant trafikuheld, der fandt sted i den medlemsstat, hvor retssagen føres, og som er lidt af afdødes nære slægtninge, der har bopæl i en anden medlemsstat, skal kvalificeres som »skade[r]« eller som »indirekte følger« af dette trafikuheld i denne bestemmelses forstand.

21 Indledningsvis bemærkes for så vidt angår fortolkningen af Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1, at det følger såvel af kravene om en ensartet anvendelse af EU-retten som af lighedsprincippet, at en bestemmelse i EU-retten, som ikke indeholder nogen udtrykkelig henvisning til medlemsstaternes ret med henblik på at fastlægge dens betydning og rækkevidde, normalt skal undergives en selvstændig og ensartet fortolkning i hele Den Europæiske Union (jf. i denne retning dom Kásler og Káslerné Rábai, C-26/13, EU:C:2014:282, præmis 37). Det følger af Domstolens faste praksis, at der i denne forbindelse ikke blot skal tages hensyn til denne bestemmelses ordlyd, men også til den sammenhæng, hvori bestemmelsen indgår, og de mål, der forfølges med den ordning, som den udgør en del af (dom Lanigan, C-237/15 PPU, EU:C:2015:474, præmis 35 og den deri nævnte retspraksis).

22 I denne forbindelse bemærkes, at ifølge Rom II-forordningens artikel 2 »dækker skade alle følger, der er udløst af skadevoldende handlinger«.

23 Ved fastlæggelsen af, hvilken lov der finder anvendelse på en forpligtelse uden for kontrakt, der udspringer af en skadevoldende handling, har man i denne forordnings artikel 4, stk. 1, valgt loven i det land, hvor »skaden« indtræder, uanset i hvilket land den skadevoldende begivenhed fandt sted, og i hvilket land eller hvilke lande de »indirekte følger« af denne begivenhed indtræder. Den skade, som skal tages i betragtning for at fastlægge, hvilket sted denne skade indtræder, er den direkte skade, således som det fremgår af 16. betragtning til nævnte forordning.

24 I forbindelse med person- og tingsskade har EU-lovgiver i 17. betragtning til Rom II-forordningen præciseret, at det land, hvor den direkte skade er indtrådt, er det land, hvor personskaden er lidt, eller tingen er blevet beskadiget.

25 Det følger heraf, at når det er muligt at identificere en direkte skade, hvilket almindeligvis er tilfældet ved et trafikuheld, er stedet, hvor den direkte skade er indtrådt, det relevante tilknytningsmoment med henblik på at fastlægge, hvilken lov der finder anvendelse, uanset de indirekte følger af dette trafikuheld. I det forelæggende tilfælde udgøres nævnte skade af den fysiske personskade, som har ført til Florin Lazars datters død, og denne skade indtrådte ifølge den forelæggende ret i Italien. Den skade, som de nære slægtninge til afdøde har lidt, må for deres vedkommende betragtes som indirekte følger af det i hovedsagen omhandlede trafikuheld, i den forstand, hvori dette udtryk er anvendt i Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1.

26 Denne fortolkning bekræftes af artikel 15, litra f), i nævnte forordning, der overlader det til den lov, som finder anvendelse, at fastlægge, hvilke personer der kan gøre deres skade gældende, idet det nævnte litra omfatter det tilfælde, som er omhandlet i hovedsagen, hvor nære slægtninge til skadelidte har lidt skade.

27 Som Europa-Kommissionen redegjorde for i relation til artikel 11, litra g), i sit forslag til Europa-Parlamentets og Rådets forordning om lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontraktforhold (ROM II) (KOM/2003/0427 endelig udg.), nu artikel 15, litra f), i Rom II-forordningen, afgør den lov, der skal anvendes, også, hvilke personer der kan gøre krav på erstatning for en personligt lidt skade. Det drejer sig bl.a. om spørgsmålet om, hvorvidt en anden end den »direkte skadelidte« kan opnå erstatning for en »indirekte« skade, der skyldes den skade, der ramte den direkte skadelidte. Der kan være tale om en immateriel skade, f.eks. psykiske lidelser efter en nærtstående persons død, eller om en økonomisk skade, f.eks. for en afdød persons børn eller ægtefælle.

28 Henset til disse elementer må det først fastlægges, hvilken lov der finder anvendelse på et retsforhold, for dernæst at kunne afgøre, på grundlag af denne lov, hvilke personer der har lidt en skade, som giver ret til erstatning.

29 Anvendelsen af loven på det sted, hvor den direkte skade er indtrådt, bidrager således til det formål om at sikre forudsigelighed med hensyn lovvalget, der fremgår af 16. betragtning til Rom II-forordningen, samtidig med at man undgår risikoen for, at den pågældende skadevoldende begivenhed deles op i flere dele, som er undergivet forskellige lovgivninger, afhængigt af det sted, hvor andre personer end den direkte skadelidte lider skade.

30 Det fremgår af det ovenstående, at de forelagte spørgsmål skal besvares med, at Rom II-forordningens artikel 4, stk. 1, med henblik på at fastlægge, hvilken lov der finder anvendelse på en forpligtelse uden for kontrakt som følge af et trafikuheld, skal fortolkes således, at skader forbundet med et dødsfald ved et sådant trafikuheld, der fandt sted i den medlemsstat, hvor retssagen føres, og som er lidt af afdødes nære slægtninge, der har bopæl i en anden medlemsstat, skal kvalificeres som »indirekte følger« af dette trafikuheld i denne bestemmelses forstand.

Sagens omkostninger

31 Da sagens behandling i forhold til hovedsagens parter udgør et led i den sag, der verserer for den forelæggende ret, tilkommer det denne at træffe afgørelse om sagens omkostninger. Bortset fra nævnte parters udgifter kan de udgifter, som er afholdt i forbindelse med afgivelse af indlæg for Domstolen, ikke erstattes.

På grundlag af disse præmisser kender Domstolen (Fjerde Afdeling) for ret:

Artikel 4, stk. 1, i Europa-Parlamentets og Rådets forordning (EF) nr. 864/2007 af 11. juli 2007 om lovvalgsregler for forpligtelser uden for kontrakt (Rom II-forordningen) skal, med henblik på at fastlægge, hvilken lov der finder anvendelse på en forpligtelse uden for kontrakt som følge af et trafikuheld, fortolkes således, at skader forbundet med et dødsfald ved et sådant trafikuheld, der fandt sted i den medlemsstat, hvor retssagen føres, og som er lidt af afdødes nære slægtninge, der har bopæl i en anden medlemsstat, skal kvalificeres som »indirekte følger« af dette trafikuheld i denne bestemmelses forstand.

Underskrifter